

INTRODUCTIE

Het eerste Meerjarenbaggerprogramma bestaande uit een beleidsplan en een uitvoeringsplan is in 2007 door het algemeen bestuur van Waterschap Rivierenland vastgesteld. Dit programma vergde actualisatie doordat nieuwe wet- en regelgeving, namelijk de Waterwet en het Besluit Bodemkwaliteit, in werking zijn getreden. In het eerste plan was al voor zover mogelijk geanticipeerd op de gevolgen van deze nieuwe wetgeving.

De werkwijze met betrekking tot de uitvoering van baggerwerkzaamheden is hiermee niet veranderd.

Met de opstelling van het MJBP 2010 bestaat er weer een actueel MJBP. Dit programma volgt voor de herkenbaarheid én de leesbaarheid de oorspronkelijke indeling van het eerste MJBP uit 2007.

ALGEMEEN

Deze samenvatting geeft de hoofdlijnen van het Baggerbeleidsplan (BP) 2010 van Waterschap Rivierenland weer. Het BP beschrijft de strategische beleidslijnen en het operationele beleid voor het baggeren binnen het beheergebied van Waterschap Rivierenland. Uitgangspunt is dat de waterbodem c.q. baggerspecie niet op zich staat, maar een integraal onderdeel is van het watersysteem.

Het baggeren gebeurt planmatig en cyclisch.

Het BP geeft inzicht in het spanningsveld waarbinnen de baggeractiviteiten plaatsvinden. Het baggeren op zich is redelijk eenvoudig, maar de wet- en regelgeving is omvangrijk. Er zijn talloze in- en externe beleidsregels die invloed hebben op de baggeractiviteiten. Door al deze regels is het baggeren een behoorlijk ingewikkelde aangelegenheid geworden. Het BP brengt de belangrijkste zaken voor het voetlicht. Ook geeft het BP aan hoe Waterschap Rivierenland daar in de praktijk mee omgaat.

Er zijn 2 belangrijke redenen voor het opstellen van het nieuwe BP. Het waterschap wil gestructureerd, planmatig en cyclisch baggeren om achterstand in te lopen en het watersysteem op orde te houden. Ten tweede helpt het BP overzicht te houden op de complexe wet- en regelgeving voor het baggeren.

Het BP is opgesteld voor alle watergangen die het waterschap onderhoudt. Daarnaast heeft het plan betrekking op baggeractiviteiten in watergangen waarvoor derden onderhoudsplichtig zijn. Naast het BP is het Uitvoeringsprogramma tot 2020 (UP) opgesteld. Samen met het BP vormt het UP het Meerjarenbaggerprogramma (MJBP) van Waterschap Rivierenland.

Het MJBP geeft aan waarom het waterschap waar en wanneer baggert, wat daar bij komt kijken en hoe het daarmee omgaat. Het MJBP bevat daarnaast voor andere onderhoudsplichtigen een richtlijn voor het baggeren.

Waterbeheerplan

In het Waterbeheerplan 2010-2015 van Waterschap Rivierenland is de visie van het waterschap op het watersysteem, de missie van het waterschap en de belangrijkste principes om de visie en missie concreet te maken, opgenomen. Ook zijn hiermee de hoofdlijnen van het baggerbeleid aangegeven.

De visie van het waterschap luidt kortweg dat het watersysteem moet kunnen meeveren met de diverse natuurkrachten waaraan het watersysteem blootstaat. Het watersysteem moet robuust en veerkrachtig zijn vanuit het oogpunt van waterkwaliteit én waterkwantiteit. Dat heeft te maken met de omvang en de (meer natuurlijke) inrichting van het watersysteem. In de visie van het

waterschap wordt er meer ruimte gemaakt voor water en wordt water meer sturend bij de ontwikkeling van plannen.

De missie van het waterschap luidt: 'Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor en werkt voortvarend aan een duurzaam waterbeheer voor een veilig en leefbaar rivierenland.' Duurzaam betekent voor nu en voor later problemen bij de basis en op een integrale wijze aanpakken. Het waterschap wil als slagvaardige uitvoeringsorganisatie daadwerkelijk een betere leefomgeving realiseren.

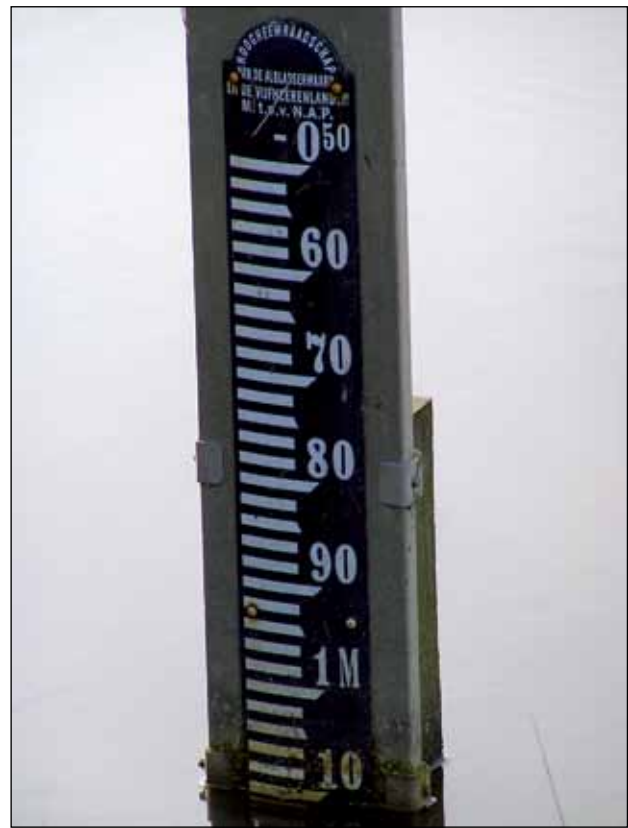
De hoofdlijn van beleid uit het Waterbeheerplan 2010-2015 is dat in de planperiode het waterschap door gaat met de uitvoering van het meerjarenbaggerprogramma (MJBP). Belangrijke uitgangspunten voor het MJBP zijn:

- een actueel MJBP voor het planmatig en cyclisch uitvoeren van de baggeractiviteiten gericht op het inlopen van achterstand, het wegwerken van verontreinigde baggerspecie en het op orde houden van wat op orde is;
- waar mogelijk actief bodembeheer toepassen;
- actief alternatieve oplossingen onderzoeken voor de bestemming van bagger die niet kan worden verspreid en/of verontreinigd is;
- in principe levert het waterschap geen financiële bijdrage aan het baggeren door derden, behalve als het verontreinigde baggerspecie betreft, kwaliteitsbagger, stedelijk water waarvan het beheer aan het waterschap wordt overgedragen of water met een bijzondere waterkwaliteitsdoelstelling.

Gebiedsbeschrijving en probleemschets

Het gebied bestaat grotendeels uit oeverwallen langs de rivieren en oude stroomruggen met daartussen de dieper gelegen komgebieden. In het westen van het gebied bevindt zich een uitgebreid veenweidegebied, in het oosten zijn zandige heuvels te vinden. Het gebied kenmerkt zich door een relatief grote dichtheid aan watergangen. In al deze watergangen vindt aanwas van bagger plaats. Bagger bestaat in feite uit grond, veelal aangevuld met organisch materiaal.

Tijdig baggeren is nodig om problemen door te veel bagger te voorkomen. Dit kunnen problemen met de waterkwaliteit zijn, problemen met de aan- en afvoer van water, peilbeheer of onderhoud. Het baggeren gebeurt planmatig en cyclisch. De cyclus is vijftien jaar voor het grootste deel van het gebied en twaalf jaar voor het Brabantse deel. De belangrijkste criteria voor prioritering zijn het inlopen van achterstand en het verwijderen van verontreinigde baggerspecie. Een andere belangrijke voor-

Tijdig baggeren is belangrijk voor goed peilbeheer.

waarde voor prioritering is dat gebieden die qua onderhoud nu op orde zijn dat ook blijven.

Er zijn verschillende redenen om te baggeren. Het grootste deel wordt gebaggerd vanwege regulier onderhoud. Als wordt gebaggerd om een betere waterkwaliteit te realiseren is het kwaliteitsbagger. Baggeren voor de recreatie- en scheepvaart is nautische bagger. Een ander onderscheid is de fysische verschijningsvorm. In het beheergebied komt zandige, kleiige en venige bagger voor. Verder wordt ook onderscheid gemaakt op grond van kwaliteit. De baggerkwaliteit varieert van schoon tot ernstig verontreinigd.

WET- EN REGELGEVING EN BELEID

De afgelopen jaren heeft bagger en waterbodembodem flink in de belangstelling gestaan. De wet- en regelgeving is aanzienlijk ingewikkelder geworden, waardoor het moeilijker is geworden om te baggeren. Er is echter een kentering gekomen in deze ontwikkeling. Baggeren wordt niet langer als een afzonderlijk probleem gezien, maar integraal beschouwd binnen andere overkoepelende kaders.

Baggeren binnen het watersysteem valt binnen de waterwet- en regelgeving. Belangrijke kaders zijn de Europese Kaderrichtlijn Water, het Nationaal Bestuursakkoord Water, de Waterwet en het Besluit Bodemkwaliteit. De bagger in de watergang is een integraal onderdeel van het watersysteem: bagger wordt beschouwd uit het oogpunt van waterkwantiteit én waterkwaliteit.

Voor verwijderde baggerspecie geldt het Besluit Bodemkwaliteit. Van kracht sinds 2008. Rijk en provincies stimuleren verwijderde bagger zo veel mogelijk binnen de eigen regio toe te passen. Samenwerking en afstemming met gemeenten is van belang om milieu- en maatschappelijk verantwoorde, gebiedsspecifieke bestemmingen voor baggerspecie te creëren.

Verder zijn diverse andere wetten en regels van belang, met name de afvalwetgeving, de natuurwetgeving en de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening.

Binnen het waterschap is baggerspecie een onderwerp dat raakvlakken heeft met diverse andere onderwerpen en waar meerdere afdelingen mee te maken hebben. Naast de inbedding van de hoofdlijnen van het baggerbeleid in het waterbeheerplan komt baggerspecie onder meer aan de orde bij projecten voor het ontwikkelen van natuur en het verbeteren van waterkwaliteit, bij het terugdringen van (diffuse) verontreinigingen, bij ruimtelijke en stedelijke ontwikkelingen en het overnametraject stedelijk water.

STRATEGISCH BELEID

Op strategisch vlak is een aantal thema's te onderscheiden. Binnen deze thema's zijn enkele aspecten die niet direct met de uitvoering te maken hebben, maar beleidskeuzes op hoofdlijnen betreffen. Het geeft in feite het kader aan waarbinnen het operationele beleid vorm gegeven kan worden. De thema's zijn aangegeven met daarbij de diverse beleidslijnen.

Onderzoek van baggerspecie

Beleidslijn 1

Het waterschap onderzoekt in principe van alle watergangen die het in onderhoud heeft de kwaliteit van de baggerspecie. Het waterbodemonderzoek gebeurt op basis van buro-onderzoek, bemonstering en analyse conform de NEN 5717 en NEN 5720.

Beleidslijn 2

Het waterschap stimuleert derden met een financiële bijdrage verontreinigde baggerspecie uit B-watergangen te verwijderen.

Beleidslijn 3

De ontvangstplicht is bij baggerprojecten in zowel landelijk als stedelijk gebied van kracht.

Beleidslijn 4

In situaties waar de eigenaar van aan de watergang grenzende percelen de baggerspecie niet op de kant wil of kan ontvangen, wordt in overleg een alternatieve oplossing gezocht. De meerkosten zijn voor de ontvangstplichtige. Afhankelijk van de situatie wordt voor particuliere siertuinen een alternatieve oplossing gezocht.

Beleidslijn 5

Een ontvangstplichtige die bagger ontvangt uit een watergang in onderhoud bij het waterschap krijgt een bijdrage conform de geldende beleidsregel.

Afzet van baggerspecie

Beleidslijn 6

Het verwerken van baggerspecie vindt zo veel mogelijk plaats binnen het verspreidingsbeleid. Het waterschap streeft ernaar waar mogelijk de baggerspecie op de kant te zetten of in de directe nabijheid van de watergang toe te passen. Verontreinigde baggerspecie wordt indien mogelijk elders hergebruikt of anders gestort.

Beleidslijn 7

Het waterschap laat het initiëren en formuleren van gebiedsspecifiek beleid in principe over aan de gemeenten. Wel streeft het waterschap ernaar actief mee te werken en haar belang onder de aandacht te brengen in het geval een of meerdere gemeenten hiervoor gebiedsspecifiek beleid willen ontwikkelen. In bijzondere situaties kan het waterschap overwegen toch het voortouw te nemen voor het ontwikkelen van gebiedsspecifiek beleid.

Beleidslijn 8

Het waterschap streeft naar optimale gebruikmaking van de verruiming van het verspreidingsbeleid. Bij grote hoeveelheden wordt de vrijkomende baggerspecie bij voorkeur toegepast in (Wm-vergunningsvrije) weilanddepots.

Beleidslijn 9

Baggerspecie die niet direct op de kant kan worden gezet, wordt waar mogelijk direct nat toegepast in grootschalige projecten, zoals herinrichtingsprojecten van plassen of putten. De focus ligt hierbij op baggerspecie met een kwaliteit tot de interventiewaarde.

Beleidslijn 10

De baggerafzet is geen corebusiness van het waterschap. Om marktconformiteit te garanderen wordt de afzet vooralsnog jaarlijks Europees aanbesteed. Voor een optimale afzet in de regio stimuleert het waterschap de markt afzetlocaties toe te snijden op de baggerprojecten nu en in de toekomst.

Beleidslijn 11

Het waterschap participeert als haar dat gevraagd wordt actief in projecten die zijn gericht op pragmatische, innovatieve oplossingen voor de afzet van baggerspecie.

Samenwerking**Beleidslijn 12**

Bij de voorbereiding van een baggerproject houdt het waterschap rekening met andere ruimtelijke ingrepen, plannen en ontwikkelingen in het gebied. Voor zover mogelijk en nuttig streeft het waterschap naar afstemming en samenwerking, intern en extern.

Beleidslijn 13

Het waterschap wil de samenwerking met gemeenten op het gebied van baggeractiviteiten verder optimaliseren. Het waterschap zoekt vroegtijdig samenwerking en afstemming met gemeenten. In onderling overleg wordt bepaald op welke wijze de samenwerking zo goed mogelijk kan worden vormgegeven.

Financiële aspecten van baggerspecie**Beleidslijn 14**

Het door baggeren op orde houden van het watersysteem en het verwijderen van verontreinigde baggerspecie wordt gefinancierd uit exploitatiegelden.

Beleidslijn 15

Het exploitatiebudget voor baggerprojecten wordt opgenomen in een voorziening.

Beleidslijn 16

Het waterschap streeft naar de optimale inzet van subsidiemogelijkheden voor haar baggerprojecten en zoekt hierbij samenwerking met andere partijen.

Beleidslijn 17

Het waterschap stimuleert andere onderhoudsplichtigen de watergangen te baggeren. Bijdragen van het waterschap zijn over het algemeen in natura: voorlichting geven, expertise aanbieden en samenwerking zoeken. Het waterschap draagt bij aan het

baggeren van verontreinigde B-watergangen, het ontvangen van baggerspecie en het baggeren in het kader van het overnametraject stedelijk water.

Beleidslijn 18

Het waterschap hanteert het beginsel 'de vervuiler betaalt'.

OPERATIONEEL BELEID

In het operationele beleid is vastgelegd hoe de uitvoering plaatsvindt en met welke zaken men rekening moet houden bij de baggerpraktijk. De nadruk ligt bij het waterschap op regulier onderhoudsbaggerwerk. Over het algemeen betreft het kwantiteitsbaggerwerk dat ook positieve gevolgen heeft voor de waterkwaliteit. Andere baggervormen zijn kwaliteitsbaggerwerk en nautisch baggerwerk. Daarnaast zijn er nog enkele bijzondere situaties en specifieke omstandigheden. Verder wordt aandacht besteed aan baggeren van overige watergangen en communicatie rondom baggeren.

Regulier baggerwerk

Het reguliere baggerwerk wordt bij het waterschap ook wel winterbaggerwerk genoemd. Het betreft het reguliere onderhoud van alle watergangen waarvoor het waterschap onderhoudsplichtig is (alle A-watergangen en een deel van de B-watergangen). Het onderhouden van de watergangen op zich is routinematig, de opzet van het winterbaggerwerk is projectmatig. De baggercyclus is voor het Brabantse deel van het beheergebied vastgesteld op twaalf jaar en voor de rest van het beheergebied op vijftien jaar. Elk baggerproject start met een voorbereiding gevolgd door de aanbesteding. Na de aanbesteding volgt de uitvoeringsfase. Die kent een eigen dynamiek met voor elk project diverse verwerkingsmogelijkheden. Elk project wordt afgesloten met een nazorgfase.

Elk jaar worden diverse baggergebieden aangepakt. Er is (beperkt) ruimte om watergangen of gebieden naar voren te halen of te vertragen. De voorbereiding bestaat uit diverse onderzoeken, zoals het bepalen van de hoeveelheid bagger, de kwaliteit van de bagger en de bestemmingsmogelijkheden. Het waterschap werkt in het kader van de Ffw conform de door de Unie van Waterschappen opgestelde gedragscode en heeft zelf werkprotocollen opgesteld voor een nadere uitwerking. In de voorbereiding van een baggerproject wordt bepaald hoe het werk het best kan worden uitgevoerd om (beschermde) planten en dieren te sparen. In sommige situaties kan het nodig zijn eerst veldonderzoek uit te voeren.

De aanbesteding is het moment om te bepalen wie de meest geschikte aannemer voor het project is voor een goede prijs. Een belangrijk criterium in de gunning is dat de aannemer naast een goede technische uitvoering kwaliteit levert in de omgang c.q. communicatie met particulieren.

Bij de uitvoering worden baggergebieden in principe geheel als één baggerproject aangepakt. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen watergangen met verspreidbare bagger en kwalitatief niet-verspreidbare bagger en evenmin tussen stedelijk en landelijk gebied.

Het waterschap heeft zich geconformeerd aan de gedragscode voor de waterschappen en op basis daarvan werkprotocollen opgesteld. De uitvoeringsmethoden en het tijdstip van uitvoering worden afgestemd op de natuurwaarden in een gebied. De hoofdpunten uit de gedragscode en de werkprotocollen voor baggeractiviteiten:

- In principe valt regulier baggeronderhoud onder bestendig beheer en onderhoud.
- Bij baggeren moet rekening worden gehouden met de beschermde soorten en hun levenswijze.
- De maatregelen in de werkprotocollen zijn gebaseerd op het beginsel dat beschermde soortgroepen aanwezig kunnen zijn als deze in het beheergebied verwacht mogen worden.
- Baggeren wordt zo gedaan dat soortgroepen de kans hebben te vluchten.

- Op één punt wijkt het waterschap gemotiveerd af: baggerwerk wordt niet gestaakt bij een watertemperatuur beneden 10 °C zoals in de gedragscode wordt aangegeven, maar pas bij ijsgang in de watergang (CDH besluit 4 januari 2007).

Het verwijderen van verontreinigde baggerspecie wordt in beginsel ook als bestendig beheer en onderhoud beschouwd.

Bij de verwerking van de baggerspecie hanteert het waterschap de voorkeursvolgorde: op de kant verspreiden, in de directe omgeving toepassen, binnen het gebied in een nuttige toepassing verwerken, buiten het gebied in een nuttige toepassing verwerken en als laatste storten.

Het waterschap verspreidt de bagger zo veel mogelijk op de kant waar de eigenaar van het perceel een baggerontvangstbijdrage voor ontvangt. Als dit niet mogelijk is, wordt met de ontvangstplichtige een alternatieve oplossing gezocht. De meerkosten zijn in dat geval in principe voor de ontvangstplichtige.

Als de baggerspecie verontreinigd is, kan de ontvangstplicht niet worden gehandhaafd. De baggerspecie wordt dan op kosten van het waterschap afgevoerd naar een alternatieve locatie. Alleen als het niet anders kan wordt de baggerspecie afgevoerd naar een definitieve stortlocatie, zoals Kaliwaal.

Hoewel het waterschap beleidsmatig de voorkeur geeft aan verwerking van de bagger in de regio speelt bij de definitieve keuze voor de verwerkingsmethode de kostenafweging een belangrijke rol.

Na afronding van het feitelijke baggerwerk resteren meestal nog enkele punten die in de nazorgfase worden afgewerkt. Dit gaat over uitvoeringszaken, de financiële afwikkeling en/of de revisie van gegevens.

De Zouweboezem: een ware waterparel.

Niet-regulier baggerwerk

Voor niet-regulier baggerwerk zijn de meeste onderdelen zoals beschreven in de voorgaande paragraaf mede relevant. Aanvullend kunnen specifieke zaken een rol spelen.

Kwaliteitsbaggeren gebeurt aanvullend op het reguliere onderhoudsbaggerwerk en heeft als doel de chemische of ecologische kwaliteit van wateren te verbeteren. Een voorbeeld is dieper baggeren of vaker baggeren dan strikt noodzakelijk is voor de aan- en afvoer. In sommige gevallen wordt juist minder frequent gebaggerd. Een alternatief is variatie in baggerdiepte. Deze oplossing beperkt zich doorgaans tot natuurgebieden, ecologische verbindingzones of waterparels/HEN- en SED-wateren. HEN-water is water met het hoogste ecologisch niveau; SED-water is water met een specifieke ecologische doelstelling.

De waterbodempluimgeving is opgenomen in de integrale Waterwet. Daarmee valt ook waterbodempluimverontreiniging, op asbestverontreinigingen na, niet meer onder de Wbb. Ging het voorheen alleen om de beoordeling van de waterbodempluimkwaliteit, nu is de beoordeling van de waterbodempluimkwaliteit op de waterkwaliteit in een gebied aan de orde. Als de waterbodempluimkwaliteit een effect heeft op de gebiedskwaliteit zal worden afgewogen of een ingreep in de waterbodem de meest efficiënte en maatschappelijk relevante maatregel is.

Nautisch baggerwerk vindt plaats in vaarwegen die bij het waterschap in beheer zijn. In feite geldt dit alleen voor de Linge, de Korne en het Kanaal van Steenenhoek.

Bijzondere situaties en specifieke omstandigheden

Er zijn tal van bijzondere situaties en specifieke omstandigheden. In de eerste plaats kan onderscheid gemaakt worden tussen baggeren in stedelijk gebied en baggeren in landelijk gebied. Het baggeren op zich is hetzelfde, maar de omstandigheden waaronder wordt gewerkt zijn anders. In stedelijk gebied zijn de watergangen moeilijker bereikbaar. Er is weinig tot geen ruimte om de bagger op de kant te zetten, er is meer verkeer en een groter aantal omwonenden. In stedelijk gebied moet vroegtijdig afstemming plaatsvinden met de betreffende gemeente over de ontvangstplicht van de bagger.

Water met een natuurfunctie neemt een bijzondere plaats in. In veel gevallen kan het worden meegenomen in het reguliere baggerwerk, maar is extra aandacht nodig voor de werkwijze en -methode.

In het UP is structureel budget gereserveerd voor het oplossen van (bagger)knelpunten. De geïnventariseerde knelpunten worden geprioriteerd om het budget zo effectief mogelijk in te zetten.

Bijzondere omstandigheden zijn verder baggeren nabij riooloverstorten, asbest in de bagger, explosieven in de waterbodem, cultuurhistorische waarden en ziekteverwekkers. In voorkomende gevallen moet hier rekening mee worden gehouden en zonodig moeten voorzorgsmaatregelen worden getroffen. Voor het transport van bagger moet bovendien worden voldaan aan de geldende afvalstoffenwetgeving.

Natuur en grasland naast elkaar.

Baggeren van overige watergangen

Het waterschap heeft in veel gevallen ook te maken met het baggeren van overige watergangen, met name B-watergangen. In de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden en het Land van Heusden en Altena is het waterschap verantwoordelijk voor het baggeren van de polderwegsloten. Daarnaast stimuleert het waterschap derden om B-watergangen te baggeren. Dit gebeurt onder meer door de diepteschouw en door bij te dragen aan het verwijderen van verontreinigde baggerspecie.

Vanaf 2008 is de diepteschouw gebiedsbreed ingevoerd met dezelfde cyclus als de A-watergangen. Het waterschap is veelal ook onderhoudsplichtig voor de sloten langs primaire en regionale keringen.

Communicatie

Het waterschap streeft ernaar transparant te werken, ook bij baggerprojecten. Het is belangrijk alle belanghebbenden goed, gericht en tijdig te informeren met een duidelijke uitleg van nut en noodzaak van de werkzaamheden en van waar men rekening mee moet houden. Belanghebbende organisaties worden zo veel mogelijk betrokken bij de voorbereiding van een baggerproject.

Goede communicatie is belangrijk, zowel in de aanloop naar als tijdens de uitvoering van de baggerwerkzaamheden.

MONITORING

De informatie op grond waarvan het UP is gemaakt, beperkt zich tot een kleine set veldgegevens met verder expert-judgement. Zowel van de hoeveelheid baggerspecie als de kwaliteit daarvan is onvoldoende informatie beschikbaar. Hierdoor is het moeilijk een goede prioritering te maken en een betrouwbare schatting te maken van de benodigde budgetten. Om beter inzicht te krijgen in de kwaliteits- en kwantiteitsontwikkeling in watergangen wordt op een aantal punten in diverse watergangen verspreid over het beheergebied monitoring uitgevoerd. Deze informatie wordt gebruikt voor bijstelling van het UP.